

لاڙڪاڻو زون ۾ مٿاڇري واري نڪال سرشتي ۽ ٽيوب ويلن جي مرمت ۽ بحالي لاءِ ماحولياتي ۽ سماجي انتظام جو منصوبو

سند فِلڊ ايمرجينسي ري-هيبيليٽيشن پروجيڪٽ (ايس ايف اي آر پي)- اضافي ماليات
آپاشي کاتو، حڪومتِ سند

INFOTECH SOLUTIONS & CONSULTANTS

ايگزيڪيٽو خلاصو

سنڌ فلڊ ايمرجنسي ري-هيبلٽيشن پروجيڪٽ (ايس ايف اي آر پي)- اضافي ماليات جو مقصد ٻوڏ کان بچاءُ واري نظام کي مضبوط بنائڻ، آبپاشي ۽ ساڄي ڪپ واري زمين جي سطح تي پاڻيءَ جي نيڪال واري سرشتي ۾ بهتري آڻڻ آهي. انهيءَ کان علاوه، هي منصوبو اوچتي ٻوڏ سبب ايندڙ تباهيءَ کي گهٽائڻ لاءِ ننڍا نوان ڊيم/بچاءُ بند ٺاهڻ وارن ڪمن ۾ به شامل آهي. اميد ٿي ڪجي ته هي منصوبو 12000000 ماڻهن جي آبادي، 1810000 گهرن ۽ 3770000 ايڪڙ پوک کي طوفاني برساتن کان بچائيندو.

هي منصوبو ٽن مکيه جزن تي مشتمل آهي: (جزو 1) بنيادي ڍانچي کي ٻيهر بحال ڪرڻ (جزو 2) قدرتي آفتن جو مقابلو ڪرڻ ۽ فني مدد لاءِ ادارن کي مضبوط بنائڻ (جزو 3) منصوبي جو انتظام ۽ انهيءَ تي عملدرآمد جو خرچ.

ماحولياتي ۽ سماجي انتظام جو منصوبو (اي ايس ايم پي) ماحولياتي ۽ سماجي اثرن ۽ انهن اثرن کي گهٽائڻ لاءِ بنيادي ڍانچي کي ٻيهر بحال ڪرڻ يعني جزي-1 جي ترجماني ڪري ٿو. هن دستاويز ۾ لاڙڪاڻو زون جي علائقن جي اسڪيمن تي ڌيان ڏنو ويو آهي جن ۾ قمبر-شھدادڪوٽ ۽ لاڙڪاڻو، ٻئي ضلعا شامل آهن. ٻنهي ضلعن ۾ مرمت ۽ بحاليءَ جي ڪم جي نوعيت ساڳي آهي. لاڙڪاڻو زون جي اسڪيمن ۾ آرڊي 0 کان 164 تائين ميرو خان مين نالي ۽ انهي سان منسلڪ نيڪال سرشتي جي مرمت، 6 آر سب نيڪال ايس کي ٿي سرشتي آرڊي 0 کان 62 ۽ انهي سان منسلڪ نيڪال سرشتي جي مرمت، آرڊي 0 کان 175 تائين ايس کي ٿي شاخ نالي ۽ انهي سان منسلڪ نيڪال سرشتي جي مرمت، آرڊي 0 کان 71 تائين نئون ديرو نالي ۽ انهي سان منسلڪ نيڪال سرشتي جي مرمت ڪرڻ، آرڊي 0 کان 40 تائين ذڪريا شاخ نالي ۽ انهي سان منسلڪ نيڪال سرشتي جي مرمت ڪرڻ، آرڊي 0 کان 30 تائين

لاڙڪاڻو ڏکڻ شاخ نالي ۽ انهي سان منسلڪ نيڪال سرشتي جي مرمت ڪرڻ ۽ لاڙڪاڻو زون ۾ 44 ٿيوب ويلن جي مرمت جو ڪم.

شروعاتي چنڊچاڻ جي طئه ٿيل معيار موجب، منصوبي تي عملدرآمد ٿيڻ سان گهٽ درجي جا ۽ وچٿرا ماحولياتي ۽ سماجي اثر پئجي سگهن ٿا. امڪان آهي ته اهي خدشا عارضي رهندا، انهن جي تلافي ڪري سگهبي ۽ پروجيڪٽ واري ايراضيءَ تي انهن جا اثر ڊگهي عرصي تائين نه رهندا. ماحولياتي ۽ سماجي انتظام جي منصوبي (اي ايس ايم پي) کي عالمي بئنڪ جي تحفظ ۽ سلامتي واري ٽيم جي صلاح سان اهڙي طرح تيار ڪيو ويو آهي جو ذيلي پروجيڪٽ ۾ گهٽ نوعيت جي خدشن جو تدارڪ ڪري سگهجي. بحاليءَ ۽ مرمت جا ڪم شيڊيول 2 ۽ سنڌ ماحولياتي تحفظ واري اٿارٽي (اي پي اي)، ماحولياتي جانچ پڙتال واري اٿارٽي (آءِ اي اي) ماحولياتي اثرات جي چڪاس اٿارٽي (اي آءِ اي) جي نظرثاني شدہ قانون 2021 جي دائري ۾ اچن ٿا. تنهنڪري ابتدائي ماحولياتي جانچ پڙتال (آءِ اي اي) تشڪيل ڏئي، 'ڪوبه اعتراض ناهي سرٽيفڪيٽ' يا اين او سي ونٽ لاءِ سنڌ ماحولياتي تحفظ واري اٿارٽي (اي پي اي) کي پيش ڪئي وئي. تاريخ 28 نومبر 2024 تي 'ڪوبه اعتراض ناهي' يا اين او سي ڪاميابيءَ سان حاصل ڪيو ويو (ضميمو 17).

ذيلي پروجيڪٽ ايراضيءَ جو ماحولياتي ۽ سماجي بيس لائين، مٿاهين سطح ۽ زير زمين پاڻيءَ جي معيار سان گڏوگڏ آسپاس جي فضا ۽ گوڙ گهمسان جي سطح جي تجزيي سان طئه ڪيو ويو. ماحولياتي معيار کي چڪاسڻ واري بيس لائين جي انگن اکرن مان ظاهر ٿئي ٿو ته اها پيمائش سنڌ اينوائرنمينٽل ڪوالٽي اسٽئنڊرڊس (ايس اي ڪيو) جي طئه ڪيل حدن اندر آهي. تنهن هوندي به، ميرو خان نيڪال نالي 6 آر سب نالي، نئون ديرو شاخ نيڪال نالي ۽ ذڪريا شاخ نيڪال نالي وٽ نائٽريٽ ۽ نائٽرائيٽ حد کان وڌيل آهن. مزيدار اهو ته سڀني سائين تي اي-ڪولي ۽ مجموعي اي-ڪولي حد کان وڌيل ڏٺا ويا آهن. ذيلي پروجيڪٽ جي ايراضيءَ ۾ مقامي يا خطري ۾ پيل نباتات جي ڪنهن به قسم کي بند ناهي ڪيو ويو. هي علائقا جهنگلي جانورن جي ڪنهن پناهگاه يا محفوظ قرار ڏنل علائقن جي ڀرسان ناهن.

ذيلي پروجيڪٽ جي مختلف علائقن مان زميني نمونا وٺڻ جو ڪم، سنڌ جي ماحولياتي تحفظ واري اٿارٽي (سيپا) کان منظور شده ميسرس ڊڪام پاڪستان ليبارٽري ڪيو. سنڌ اينوائرنمينٽل ڪوالٽي اسٽئنڊرڊ 2016 (ايس اي ڪيو ايس) مطابق انهن گڏ ٿيل نمونن جي چڪاس ڪئي وئي.

ذيلي پروجيڪٽ جي ايراضي، 2 اي ۽ 2 بي واري حصي ۾ اچي ٿي. انهي زمين جي زلزلي جنبش ماپ (پي جي اي) 0.08 کان وٺي 0.24 جي تائين آهي. هتان جو گرمي پد اپريل، مئي ۽ جون جي مهينن ۾ 45 سيلسيس تائين پهچي وڃي ٿو. ذيلي منصوبي جي هن سائيٽ ۾ برساتن پوڻ جي سالياني سراسري ماپ 0.19 کان 2.12 انچ آهي. هن منصوبي جي مقرر ڪيل علائقي ۾ سماجي بيس لائين جوڙڻ لاءِ ويهن ڳوٺن ۽ آبادين ۾ سروي ڪيا ويا ۽ صلاحون ورتيون ويون. ڳوٺن جو انتخاب انهي بنياد تي ڪيو ويو ته حڪمت عملي جي حوالي سان اهي منصوبي جي اثر نفوذ واري راهداري کي ڪيترا ويجهڙا آهن ۽ ذيلي پروجيڪٽ تي انهن جا ڪهڙا سڌا اثر پوندا. ڳوٺن جي نمائندن ۽ ٻين مکيه شراڪت دارن، هنن قدامت جي حوالي سان سنڌ جي آبپاشي کاتي جي سرگرم ڪردار جي گهڻي تعريف ڪئي. ڳوٺاڻن مطابق، کين پوري اميد آهي ته تجويز ڪيل ذيلي منصوبن تي عملدرآمد سان سندن گهرن جو بچاءُ ٿيندو، روزي روٽي ۽ آمدني جي وسيلن جي حفاظت ٿيندي، لڏپلاڻ جو خطرو گهٽجي ويندو ۽ اهڙي ريت، سندن غربت ۾ گهٽتائي ايندي.

ذيلي پروجيڪٽ جي ڇنڊڇاڻ، ماحولياتي ۽ سماجي معاملن جو تدارڪ ڪرڻ لاءِ هڪڙي فهرست وسيلي عمل ۾ آندي وئي. انفرادي فهرستون ڀرڻ لاءِ زميني سروي ڪيا ويا. انهن سروين دوران جيڪي به ماحولياتي ۽ سماجي خدشا قلمبند ٿيا، ماحولياتي ۽ سماجي انتظام جي منصوبي (اي ايس ايم پي) جي تياري دوران تن تي غور ڪيو ويو. بحالي ۽ مرمت جا وڏا ڪم، ڪُل ايراضيءَ تائين محدود رهندا. انهي علائقي اندر عوامي استعمال جي ڪنهن عمارت يا ڪاروباري سرگرمين جو ڪو وجود ناهي ڏٺو ويو. اڻ سڌي طرح ناڪاري اثرن جو ڪاٿو تجويز ڪيل سرگرمين جي وچ واري هنڌ 500 فوٽن تي لڳايو ويو. ذيلي پروجيڪٽ ويجهو قديم آثارن جي

ڪا به جاءِ تهذيب ۽ تمدن سان تعلق رکندڙ مادي اثاڻا يا قبرستان نظر نه آيا جن جو اڏاوتي ڪمن جي نتيجي ۾ متاثر ٿيڻ جو امڪان هجي. اڏاوت واري مرحلي ۾ سماجي طور حساس جايون جهڙوڪ: مسجدون، اسڪول، بنيادي صحت مرڪز ۽ قبرستان وغيره اڻ سڌي طرح متاثر ٿيڻ جو امڪان آهي پر اهو اثر عارضي هوندو ۽ (نقصان گهٽائيندڙ تدبيرون اختيار ڪرڻ سان) انهن جي تلافِي ٿي سگهي ٿي.

اڏاوتي ڪمن ۾ آساني پيدا ڪرڻ لاءِ ڪوبه وڻ نه هٽايو ويندو. آءِ يو سي اين جي فهرست موجب ذيلي منصوبي جي ايراضيءَ ۾ نظر آيل وڻن مان اهڙو ڪوبه ناهي جنهن کي وڻن جو خطري ۾ پيل قسم شمار ڪري سگهجي.

تعميراتي ڪمن کي سولو بنائڻ لاءِ، تعميراتي ڪمن جو نيڪيدار، اڏاوتي ڪم شروع ٿيڻ کان اڳ وڻن جي انوينٽري تيار ڪندو ته جيئن انهي ڳالهه کي يقيني بنائجي ته شهري سهولتن جي تعمير دوران ذيلي منصوبي جي پسگردائي ۾ موجود وڻن تي ڪوبه اثر نه پئي. زميني سروي دوران ذيلي پروجيڪٽ واري علائقي ۾ ڪي به تحفظ ڏنل ٻيلا يا ڪنهن مخصوص نباتات جو ڪوبه خطري ۾ پيل قسم نه ڏٺو ويو.

اڏاوتي ڪم ڪندڙ مزدورن جي پيشي سان لاڳاپيل صحت ۽ حفاظت کي يقيني بنائڻ لاءِ هڪ جامع طريقي ڪار تيار ڪيو ويو آهي. انهيءَ ۾ بيمارين ۽ حادثن کان بچڻ لاءِ مستقل چڪاس، مزدورن ۽ ڳوٺاڻن کي صحت-صفائي جي ڄاڻ ڏيڻ، صفائي سٿرائي لاءِ قدم کڻڻ، هنگامي بنيادن تي ترت سهائتا جي طريقن تي عمل ڪرڻ، صفائي جون گهريل سهولتون ڏيڻ، پيئڻ جو صاف پاڻي ۽ مزدورن لاءِ گند جي دٻن جي فراهمي شامل آهن. هي سمورا ڪم سنڌ فلڊ ايمرجنسي ري-هيبيليٽيشن پروجيڪٽ (ايس ايف اي آر پي) لاءِ خاص طور تيار ڪيل ليبر مئنجمنٽ پراسيجر مطابق ۽ بغير ڪنهن رڪاوٽ جي انهي پروسيجر سان ڳنڍيل آهن.

سنڌ فلڊ ايمرجنسي ري-هيبيليٽيشن پروجيڪٽ (ايس ايف اي آر پي) توڙي موجوده ماحولياتي ۽ سماجي انتظام جي منصوبي (اي ايس ايم پي) تي عملدرآمد لاءِ عملدرآمد وارو شعبو يا پروجيڪٽ ايمپليمينٽيشن يونٽ (پي آءِ يو) سنڌ جو

آپاشي کاتو ذميوار هوندو جنهن جو سربراه پراجيڪٽ ڊائريڪٽر آهي. پروجيڪٽ امپليمينٽيشن يونٽ (پي آءِ يو) ڪنسٽرڪشن سپروائيزر ڪنسلٽنٽ (سي ايس سي) جون خدمتون به حاصل ڪيون آهن جيڪو اڏاوتي ڪمن جي نگرانيءَ لاءِ ذميوار هوندو. انهي کان علاوه، اڏاوتي ڪمن جو نيڪيدار، نقصان کي گهٽ ڪرڻ وارا قدم سرانجام ڏيڻ ۽ موجوده اي ايس ايم پي ۾ واضح ڪيل ٻين ضرورتن جي پورائي لاءِ ماحولياتي، سماجي، صحت ۽ تحفظ جو/ ليبر آفيسر مقرر ڪندو. ماحولياتي ۽ سماجي انتظام جي منصوبي (اي ايس ايم پي) تي عملدرآمد لاءِ - 39089000/ رپين جي ڌار بجيٽ رکي وئي آهي.